



**TEMA: EL PATRIMONI MUNDIAL EN MANS DELS JOVES  
BREU HISTÒRIA D'UN PROJECTE**

**AUTOR: Jose Barrao**  
l'Escola Secundària de Sá da Bandeira, Santarem (Portugal)

En una ciutat com la de Santarém i en una escola com l'Escola Secundària de Sá da Bandeira, el patrimoni és, alhora, objecte d'estudi i recurs educatiu.

Objecte d'estudi, per tal com Santarém, més enllà del seu ampli patrimoni construït, fet que li permet ser anomenada "capital del gòtic" o "llibre de pedra", és, també, la capital d'una regió rica en llegendes i tradicions, especialment associades a l'àmbit rural, i també es distingeix pel fet de ser una ciutat que se situa a pocs quilòmetres d'una reserva natural de la biosfera i d'un parc natural.

L'Escola Secundària de Sá da Bandeira, fundada l'any 1843 i anomenada llavors "Liceu de Sá da Bandeira", va ser traslladada al seu edifici actual el 1943. Gràcies a la seva antiguitat, l'escola disposa d'un gran patrimoni, tant en relació amb el material didàctic que posseeix com en relació amb la seva riquíssima biblioteca.

És en aquest context i tenint sempre com a objectiu la valoració de les qüestions relatives al patrimoni que l'escola, a partir del 1999, duu a terme el projecte "El patrimoni mundial en mans dels joves".

De tota manera, les preocupacions sobre la conservació del patrimoni són anteriors a aquesta data, tal com en són testimoni els museus de geografia, de física, de química i de ciències naturals, així com les exposicions temàtiques que s'organitzen regularment, els treballs fets pels alumnes i l'adhesió als projectes "Civilització de la vinya i de l'olivera" i "L'escola adopta un monument", aquest últim des de l'inici del projecte.

Com a recurs educatiu, el patrimoni s'explota tenint en compte el desenvolupament de valors com ara la cooperació, la cultura de la pau, la identitat, la ciutadania i l'ètica, les actituds de respecte envers la diversitat cultural i envers la protecció de l'entorn, entre d'altres.

Fins i tot abans del 1995, any en què l'Escola Secundària de Sá da Bandeira es va integrar a la xarxa d'Escoles Associades, l'estudi dels patrimonis natural, construït i intangible ja havia estat regularment present en els plans anuals

Cinquenes Jornades de  
del **Pedagogia**  
**Patrimoni** 25 i 26 octubre de 2002  
Reial Monestir  
de Santes Creus  
**Monumental**

d'activitats, cosa que reforçava una tradició segons la qual les activitats escolars no s'han de limitar solament a la transmissió de coneixements, sinó que també han de preveure la formació integral de l'alumne tenint en compte que serà el ciutadà de demà.

Alguns exemples recents de l'interès de l'escola per les qüestions referents al patrimoni són el recull de rituals, de cançons de treball i de festa, de llegendes i de pregàries i, també, després de la recerca de documents, l'elaboració de projectes d'intervenció en indrets que mostraven signes de degradació.

Després de l'adhesió al projecte "El patrimoni en mans dels joves", aquest tipus d'activitats s'ha dut a terme de manera més sistemàtica:

- visites d'estudi al país i a l'estranger;
- reunions d'alumnes i de professors d'Escoles Associades de Portugal, de Galícia i del Brasil;
- conferències;
- intercanvis;
- treballs fets en associació.

En aquest darrer grup de treballs cal distingir, pel seu caràcter de recerca:

- en l'àmbit del patrimoni natural, l'enregistrament d'espècies vegetals que, sobretot després del Descobriment, s'han trasplantat en altres continents, així com l'estudi dels impactes en l'economia, la societat i l'entorn;
- pel que fa al patrimoni intangible (vida de Sá da Bandeira i valors que ha defensat), els alumnes de comunicació han treballat sobre el tema esmentat i han dut a terme una enquesta sobre poesia popular. El resultat d'aquest treball ha estat objecte d'una dramatització, d'un enregistrament i d'una emissió durant les jornades de ràdio "Pontenas... Ondas", organitzades per les escoles de Galícia i del nord de Portugal;
- en l'àmbit del patrimoni construït, els alumnes d'història de l'art han portat a cap l'estudi de façanes del segle XIX revestides de rajoles i han construït plafons que cobreixen les parets d'una de les sales d'alumnes.

El tret comú d'aquests tres àmbits del projecte "El patrimoni mundial en mans dels joves" consisteix en una aliança entre el saber i el saber fer, en què els professors fan les funcions de coordinació, després de la presentació de les propostes de treball, la informació teòrica necessària i el seu debat.

Cinquenes Jornades de  
del **Pedagogia**  
**Patrimoni** 25 i 26 octubre de 2002  
Reial Monestir  
de Santes Creus  
**Monumental**

Paral·lelament a la feina feta amb les fitxes del *kit*, s'ha valorat el patrimoni que hi ha prop dels joves, a fi que aquests, després d'unes quantes "lectures" del centre històric de Santarém, després d'un treball de recerca sobre la cultura popular o després d'haver parat atenció al patrimoni natural que l'envolta, se sensibilitzin en aquests valors i es converteixin en ciutadans actius en el si de la seva comunitat respecte a l'estudi i la preservació del patrimoni.

Potser perquè, com diu Maria Keil, *les rajoles no es veuen, se senten*, de tots els treballs que s'han dut a terme en l'àmbit del projecte del patrimoni mundial, els que tenen les rajoles com a centre d'interès i que s'han fet des del 1997 tenen una importància especial, tant en l'espai físic de l'escola com en el centre històric de Santarém.

A l'escola, els plafons construïts presenten com a tema l'obra de dos dels poetes més importants de la cultura portuguesa: Fernando Pessoa, del segle XX, i Camões, del segle XVI.

Al centre històric, els anys 1998 i 1999, es va iniciar l'estudi de les façanes revestides amb rajoles del segle XIX i principi del segle XX. També s'ha dut a terme l'estudi d'altres elements decoratius presents a les façanes i l'estudi del seu estat de conservació.

L'any passat, l'estudi sobre les façanes del centre històric que va representar Portugal en el concurs "Noves lectures de monuments antics", organitzat pel Centre UNESCO de Catalunya, va tenir aquests objectius:

- Parar atenció al que es veu – DESCRUIRE
- Observar el comportament del que es veu – ANALITZAR
- Atribuir un significat al que s'està veient – INTERPRETAR
- Respondre lliurement i poèticament al que s'està veient – CREAR